

Protestant Theological University

In de voetsporen van Barth en Thurneysen

den Hertog, C.C.; van 't Slot, E.

Published in:
In de waagschaal

Published: 01/01/2024

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
den Hertog, C. C., & van 't Slot, E. (2024). In de voetsporen van Barth en Thurneysen. *In de waagschaal*, 53(6), 10-13.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons). You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

This publication might have been made available through the PThU Research Portal under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the PThU website: <https://www.pthu.nl/over-pthu/bibliotheek-pthu/diensten/article-25fa-taverne-amendement-end-user-agreement.pdf>

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will investigate your claim and remove access to the work if necessary: bibliotheek@pthu.nl.

Downloaded from the PThU Research Portal (Pure): <https://pure.pthu.nl>.

in de
Waaag
schaal

1 JUNI 2024 | JAARGANG 53

Barth revisited

nr. 6

TIJDSCHRIFT VOOR THEOLOGIE | CULTUUR | POLITIEK

In de voetsporen van Barth en Thurneysen

‘Wandelen naar Leutwil? Kennen jullie daar dan iemand?’ Deze verwonderde vraag die Barths verre opvolger als predikant in Safenwil na ons bezoek aan de kerk en de voormalige pastorie in Safenwil aan ons stelde, gaat al enkele jaren met ons mee. We hadden ons destijds – meteen na Pinksteren 2011- voorgenomen om de wandeling tussen de beide dorpen die in de briefwisseling tussen Barth en Thurneysen zo vaak genoemd wordt ook zelf eens te maken. Het was de tijd vóór navigatie op de telefoon en hoewel we een kaart hadden, verdwaalden we hopeloos. Op een derde van de wandeling, ergens voorbij Uerkheim, besloten we op te geven. Maar er moest natuurlijk een keer een herkansing komen. Hemelvaart van dit jaar bood een prachtige gelegenheid, want daags erna zou het 10 mei zijn, de 138^e geboortedag van Barth.

In de kerk vinden we een mooie folder met informatie over de ‘Barth-Thurneysen-Weg’.

Zo verbleven we van 8 tot en met 11 mei in Bazel. Hieronder enkele impressies voor hen die wellicht overwegen ook eens een dergelijke kerkhistorische reis te maken.

Woensdagavond 8 mei komen we aan in Bazel. Het OV-netwerk in de stad is buitengewoon goed en in mum van tijd bereiken we ons appartement. Op 9 mei, Hemelvaartsdag, bezoeken we eerst de dienst in de Münster onder leiding van ds. Lukas Christ.

Vervolgens reizen we met de trein en de bus naar Leutwil. Daar blijkt dat er sinds onze vorige poging het nodige veranderd is in de omgang met de theologische erfenis. In de kerk vinden we een mooie folder met informatie over de ‘Barth-Thurneysen-Weg’. Niet alleen treft de lezer enkele korte informatieve stukjes die duidelijk maken dat deze beide predikanten samen nieuwe wegen in de theologie

Kerk Leutwil

gewezen hebben, maar bovendien staat er een QR-code in waarmee een prachtige routeplanning opent in Google Maps. Ja, deze keer hebben we telefoons met goedwerkend internet en dus navigatie. We besluiten de route te volgen die we zelf al uitgestippeld hadden, maar vragen ons onderweg wel een paar keer af of we niet beter hadden kunnen afgaan op de aanwijzingen uit de folder. Hier en daar voert onze route namelijk langs provinciale wegen waar automobilisten weliswaar iets inhouden en vriendelijk groeten, maar nog steeds

met een behoorlijke vaart ons voorbij jagen. Het lijkt ons goed denkbaar dat de route die de door dominee Raffael Sommerhalder geschreven folder wijst iets langer, maar in dat opzicht prettiger is. De verschillende kerkjes die we onderweg aandoen (Unterkulm en Schöftland), blijken inmiddels ook allemaal van een passende plaquette voorzien te zijn, zodat de bezoekers aan die gebouwen ook iets meekrijgen van de theologische veranderingen die twee genabuurde predikanten ruim honderd jaar geleden in gang hebben gezet. De wandeling is op verschillende plekken ronduit schitterend. En als we na 20 kilometer lopen bij de kerk van Safenwil staan, hebben we verschillende prachtige foto's gemaakt. Vanuit Safenwil brengt de trein ons met een uur weer in Bazel.

Kerk Safenwil

Bruderholzallee 26

De volgende dag is het 10 mei: de 138e geboortedag van Barth. De ochtend brengen we eerst een bezoek aan de begraafplaats waar Barth begraven ligt (begraafplaats Hoernli in Riehen, Abteilung 8, sectie 3, graf 14) en daarna begeven we ons naar het centrum. Bij een bakker kopen we gebak, want we hebben afgesproken met Peter Zocher, de bewoner van het Barth-archief aan de Bruderholzallee 26. Daar aangekomen blijkt ook Catrina Langenegger, de *Mitarbeiterin* van Zocher (ze promoveert binnenkort op een proefschrift over de Zwitserse opvangkampen voor Joden in Zwitserland tijdens de Tweede Wereldoorlog), even gebleven te zijn, zodat we met zijn vieren in de tuin plaatsnemen. Het is een prachtige, bijna zomerse dag.

Voor raadpleging van het archief is een bezoek minder hard nodig dan vroeger – veel is inmiddels via internet (<https://kba.karl-barth.ch/objects>) in te zien en Zocher is ook via de mail graag bereid tot hulp en toezending van stukken. Daarom praten we in de tuin uitvoerig met Peter Zocher die graag en vooral veel vertelt over het voortgaande werk aan de *Karl-Barth-Gesamtausgabe*. Hij voorziet dat de reeks, die nu al 56 banden heeft, uiteindelijk tot zo'n 73 banden zal uitgroeien. Momenteel wordt gewerkt aan twee volgende banden *Vorträge und kleinere Arbeiten* en verder aan een band *Gespräche*. Voor afdeling VI van de serie, waarin enkele jaren geleden een mooi eerste deel vol foto's verscheen, staat nog een deel gepland waarin onder andere autobiografische teksten van Barth. Verder biedt de ontwikkeling van online-publicatie mogelijkheden die er eerder niet waren, zoals het alleen online publiceren van teksten. Daarvoor heeft Zocher ook enkele ideeën, onder andere een naar de

huidige wetenschappelijke standaard bewerkte en dus uitgebreide heruitgave van de eerste twee banden van de briefwisseling Barth-Thurneysen. Verschillende van de eerder verschenen banden zijn overigens inmiddels via internet gratis te raadplegen (<https://kbga.karl-barth.ch/exist/apps/kbga/texts/>) en geregeld komen volgende banden beschikbaar. Als we het archief weer verlaten, is het later dan we hadden gedacht. Het orgelconcert in de Leonhardskirche slaan we maar over.

Walliser Kanne

Op 11 mei reizen we terug naar Nederland. De ochtend wandelen we nog door de oude stad van Bazel. Er staan prachtige kerken en de stad is vol van geschiedenis – het is geen enkele moeite om voor meerdere dagen een aantrekkelijk programma te bedenken van musea, concerten en wandelen. Voordat we in de trein stappen, lunchen we nog in het centrum bij restaurant *Walliser Kanne*. Barth ging er graag heen na een bezoek aan de bioscoop en bestelde dan een ‘Käseschnitt mit Ei’, zo beschrijft E. Busch het in zijn *Meine Zijt mit Karl Barth*. Het blijkt een machtige, maar smaakvolle maaltijd als afsluiting. Het is mooi om zo een paar dagen in de voetsporen van Barth en Thurneysen te gaan. Je ziet het bureau waaraan Barth werkte en beseft welke teksten daar allemaal geschreven zijn – teksten die nog altijd zo ontzettend

Bureau Barth

veel te denken geven. Erboven hangt de reproductie van het altaarstuk uit Colmar van de hand van Grünewald waarop Johannes met die lange wijsvinger naar Christus wijst. Al wandelend van Leutwil naar Safenwil denken we aan de 10e mei 1917, toen Barth de afstand naar eigen zeggen in een onwaarschijnlijke 2½ uur heeft afgelegd – mede omdat thuis een verjaardagsmaaltijd wachtte (en Thurneysen blijkens zijn brief van 11 mei de verjaardag vergeten was). We genieten van het prachtige land – vooral in de omgeving van Leutwil.

Het is bijzonder om in de omgeving waar het allemaal gebeurd is – uiteindelijk een uithoek – teksten te lezen van die twee jonge predikanten die de stoot hebben gegeven tot

een heroriëntatie in de theologie waar we nog lang niet klaar mee zijn. En als je dat zo opschrijft denk je direct: wat gebeurde er nou helemaal? Weinig anders dan dat twee dominees beseften voor welke roeping zij stonden en zich lieten terugwerpen op de Schrift en haar uitleg. Daarvoor hoef je niet op een bijzondere plek te zitten. Een bureau, een vriendschap, en af en toe een pittige wandeling in een achteraf gelegen streek in Zwitserland is dan genoeg.

Niels den Hertog en Edward van 't Slot

.....

Met Marquardt leren spreken over Israël

OVER ANDREAS ZINGG, VON UND MIT ISRAEL HOFFEN LERNEN

Een ‘Redehilfe’ tegen ‘Israelschweigen’. De Zwitserse theoloog en gemeentepredikant Andreas Zingg hoopt dat de theologie van Friedrich-Wilhelm Marquardt (1928-2002) dat kan zijn: een hulp om te leren spreken. In de Zwitserse kerk en theologie is er nauwelijks aandacht voor Israël, constateerde hij. Met zijn proefschrift, bekroond met de Hans-Ehrenberg- Wissenschaftspreis 2021, wil hij dat tegengaan. Al voelt het wat vreemd om de brandende actualiteit van Israël en Gaza daarop links te laten liggen en een dissertatie die juist actueel, concreet, ‘lebensverbindlich’ spreken over Israël propageert abstract te recenseren, het boek verdient zelfstandige aandacht, zonder onmiddellijk op de actualiteit betrokken te worden.

Zingg schrijft (met de ondertitel van zijn boek) over de eschatologie van Marquardt en haar implicaties voor theologie en kerk. Zingg is bevlogen en heeft ambitieuze plannen om Marquardts theologie verder te vertalen naar de kerkelijke praktijk. Hij wil ‘von und mit Israel hoffen lernen’. Dat raakt aan mijn eigen promotieonderzoek (in 2009 afgerond) over eschatologie en ethiek bij Marquardt, en ik herken het geïnspireerd-zijn door Marquardt en de wil diens lastig toegankelijke theologie te ontsluiten. Zinggs proefschrift, waar zijn en mijn co-promotor Rinse Reeling Brouwer me op attendeerde, is voor mij een mooie aanleiding om weer bij Marquardt stil te staan.

Vraagstelling en opzet

De vraagstelling en opbouw van Zinggs onderzoek zit in de hierboven genoemde ondertitel. Zingg wil de eschatologie in ‘Grundmotive’ beschrijven, kritisch bevragen en